

SHAXSDA INFANTILIZM NAMOYON BO'LISHINING PSIXOLOGIK
DETERMINANTLARI

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ПРОЯВЛЕНИЯ
ИНФАНТИЛИЗМА У ЛИЧНОСТИ

PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF THE MANIFESTATION OF
INFANTILISM IN THE INDIVIDUAL

Alfraganus universiteti

70110102 - "Pedagogika va psixologiya" yo'nalishi magistranti

Ortiqova Hafiza Mamadiyorova

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasida Shaxsda infantilizm namoyon bo'lishining psixologik determinantlari xususiyatlarini yaratishga qaratilgan ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar yaratishning samaradorligini oshirish taklifi asoslab berildi; Respublika tizimining amal qilishi uzluksizligini ta'minlashning maqsadga muvofiqligi asoslandi; O'zbekiston Respublikasida Shaxsda infantilizm namoyon bo'lishining psixologik determinantlari tizimlarining takomillashtirish yo'nalishlari asoslab berildi.

Kalit so'zlar: shaxs, psixologiya, infantilizm psixologik determinantlari, potentsial, perfektsionizm, regressiya, psixologiyada infantilizm.

Аннотация. Обосновано предложение по повышению эффективности создания научных предложений и практических рекомендаций, направленных на установление особенностей психологических детерминант проявления инфантилизма в личности в Республике Узбекистан; обоснована целесообразность обеспечения непрерывности функционирования республиканской системы; обоснованы направления совершенствования систем психологических детерминант проявления инфантилизма в личности в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: личность, психология, психологические детерминанты инфантилизма, потенциал, перфекционизм, регресс, инфантилизм в психологии.

Abstract: The proposal to increase the effectiveness of the creation of scientific proposals and practical recommendations aimed at establishing the characteristics of psychological determinants of the manifestation of infantilism in the personality in the Republic of Uzbekistan is substantiated; the expediency of ensuring the continuity of the functioning of the republican system is substantiated; the directions of improving the systems of psychological determinants of the manifestation of infantilism in the personality in the Republic of Uzbekistan are substantiated.

Key words: personality, psychology, psychological determinants of infantilism, potential, perfectionism, regression, infantilism in psychology.

Shaxsiy qaror, his-tuyg'u va istaklar yo'qligi, muammolarni birovning yordamisiz hal qila olmaslik va boshqa salbiy holatlar psixologiyada "infantilizm" atamasi bilan ifodalanadi. Yelena Miloslavskaya tomonidan Experimental Psychic portali uchun yozilgan maqolada infantilizm sabablari, oqibatlar va bartaraf qilish usullari haqida [ma'lumot berilgan](#).

INFANTILIZIM NIMA?

Infantilizm – bolatabiatlik yoki aqlan kamol topmaganlik, shaxsda psixologik rivojlanishning kechikishi, xatti-harakatlari yoshiga mos kelmasligi, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish va ongli ravishda qaror qabul qilishni istamasligida namoyon bo'ladi.

INFANTILIZIM TURLARI:

Ushbu atama turli sohalarda turlicha talqin qilinadi. Psixiatriyada bu patologik rivojlanishning kechikishini, ya'ni o'smirning xatti-harakatlari va hissiy reaksiyasi bolalarnikiga mos kelishini (yoki kattalar o'zini bola yoki o'smir kabi tutishini) anglatadi. Bundan tashqari, fiziologik infantilizm – fiziologik patologiya, ya'ni organlar va tizimlar rivojlanishida ortda qolish holati ham bor. Shunga qaramay, atamadan foydalanishda ko'pincha patologiyalar bilan bog'liq bo'lmagan psixologik yoki ijtimoiy infantilizm nazarda tutiladi. Quyida gap aynan shu turlari haqida ketadi.

INFANTIL XULQ-ATVORNING ASOSIY XUSUSIYATLARI VA BELGILARI:

Psixologiyada yoshi katta kishilarning kundalik hayotda bolaga, aniqrog'i o'smirda xos xususiyatlarni namoyon qilishi infantilizm sifatida baholanadi. Ayni vaziyatda qarshingizda ulg'aymagan, infantil shaxs turgani ta'kidlanadi. Shu bilan birga, buning psixik patologiyalarga umuman daxli yo'q. Bundan kelib chiqadiki, infantil shaxs mutlaqo sog'lom, lekin uning fikrlash tarzi va xulq-atvori voyaga yetgan shaxsga xos emas. Aynan nima nazarda tutilmoqda?

Ma'lumki, shaxsiyatga xos ko'plab xususiyatlar bolalikda shakllanadi. Ijtimoiy va psixologik infantilizm ham bundan mustasno emas. Boz ustiga, bu aksar hollarda aynan ota-onaning tarbiya jarayonida xatolarga yo'l qo'yishi bilan bog'liq. Eng ko'p uchraydigan sabab – g'amxo'rlikni haddan oshirib yuborish, doimo bolaning ko'ngliga qarash istagi, uni barcha muammo va tashvishlardan himoya qilish, u hatto so'ramasa ham, yordam berishga oshiqish¹.

¹ Karimov.I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. – Toshkent: O'zbekiston, 1995. – 266 b.

Infantilizm - bu shaxsning o'ziga xos xususiyati bo'lib, uning etukligini ifodalaydi [psixologik rivojlanish](#), oldingi yosh bosqichlariga xos xususiyatlarni saqlab qolish. Kundalik ma'noda odamning infantilizmi bolalik deb ataladi, bu xatti-harakatlarning etuk emasligi, ongli qaror qabul qila olmaslik va mas'uliyatni o'z zimmasiga olishni istamaslikda namoyon bo'ladi.

Psixologiyada infantilizm deganda shaxsning etukligi tushuniladi, bu uning harakatlari yosh talablariga javob bermasa, shaxs shakllanishining kechikishida namoyon bo'ladi. Ba'zi odamlar xatti-harakatlarning infantilizmini tabiiy holat deb bilishadi. Hayot [zamonaviy odam](#) etarlicha tez, aynan shu hayot tarzi insonni bunday xatti-harakatlarga undaydi, shaxsning o'sishi va rivojlanishini to'xtatadi, kattalar ichida kichik va aqlsiz bolani saqlaydi. Abadiy yoshlik va yoshlikka sig'inish, turli xil o'yin-kulgilarning mavjudligi [zamonaviy madaniyat](#), insonda infantilizm rivojlanishini qo'zg'atadigan narsa, rivojlanishni ikkinchi o'ringa qo'yadi. [kattalar shaxsiyati](#) va abadiy farzand bo'lib qolishingizga imkon beradi.

Infantilizm - bu psixologiyaga xos bo'lgan doimiy shaxs, shuning uchun uni tezda yo'q qilish mumkin emas. Savolning yechimiga o'tish uchun: infantilizm bilan qanday kurashish kerak, siz juda ko'p ish qilish kerakligini tushunishingiz kerak. Infantilizmga qarshi kurashda siz juda sabrli bo'lishingiz kerak, chunki siz ko'z yoshlari, xafagarchilik va g'azabdan o'tishingiz kerak.

Shunday qilib, infantilizmdan qanday qutulish mumkin. Ko'pchilik [samarali tarzda](#) bu hayotda katta o'zgarishlarning ro'y berishi deb hisoblanadi, bu davrda inson o'zini qo'llab-quvvatlamasdan qoladigan va yolg'iz o'zi muammolarni tezda hal qilishi va keyin qabul qilingan qarorlar uchun javobgar bo'lishi kerak bo'lgan shunday vaziyatlarga va sharoitlarga tushishi kerak.

Shunday qilib, ko'p odamlar infantilizmdan xalos bo'lishadi. Erkaklar uchun bunday sharoitlar bo'lishi mumkin - armiya, maxsus kuchlar, qamoqxona. Ayollar hech qanday tanishlari bo'lmagan chet elga ko'chib o'tishga ko'proq mos keladi va ular qarindoshlarisiz omon qolishlari va yangi do'stlar orttirishlari kerak².

Kuchli stressli vaziyatlarni boshdan kechirgandan so'ng, odam o'zining infantilizmini yo'qotadi, masalan, moddiy farovonlikni yo'qotadi, qo'llab-quvvatlash va qo'llab-quvvatlash bo'lib xizmat qilgan juda yaqin odamning ishdan bo'shatilishi yoki o'limiga duchor bo'ladi.

Eng ko'p ayollar uchun [eng yaxshi yo'l](#) infantilizmga qarshi kurashish - bu bolaning tug'ilishi va u bilan birga keladigan mas'uliyat.

² Karimov.I.A. Yangicha fikrlash va ishlash davr talabi.Asarlar. 5-jild. – Toshkent: O'zbekiston. 1997. – 178 b.

Haddan tashqari radikal usullar har kimga mos kelmaydi va quyidagilar sodir bo'lishi mumkin: hayotdagi to'satdan o'zgarishlar tufayli odam o'ziga yopishib qolishi yoki o'z vazifalarini bajara olmay, yana ham orqaga chekinishni boshlaydi (regressiya - bu insonni uning his-tuyg'ulari va xatti-harakatlari rivojlanishining pastki bosqichiga qaytaradigan psixikaning himoya mexanizmi).

Ko'proq qulay vaziyatlardan foydalanish yaxshiroqdir, masalan, kechki ovqatni o'zingiz tayyorlang, keyin tozalang, rejadan tashqari katta tozalashni amalga oshiring, xarid qiling va faqat kerakli narsani sotib oling, borib hisob-kitoblarni to'lang, ota-onangizdan ko'chib o'ting yoki ularning uyida yashashni to'xtating. xarajat. Hayotda bunday holatlar ko'p bo'ladi, ular ba'zan ahamiyatsiz bo'lib tuyuladi, lekin go'daklik xarakteri nima ekanligini bilgan odam bunday hollarda go'dak shaxslarning o'zini qanday tutishini, bu holatlar ular uchun qanchalik og'ir ekanini tushunadi.

Har birimiz tez-tez qiyin odamlarga duch kelamiz va biz ular bilan nima qilishni bilmay qolamiz. Har qanday qiyinchilikni hal qilishda birinchi qadam uni tushunishdir, agar siz oldingizda ko'rgan narsangizni aniq tushunsangiz, keyingi harakatlar juda oddiy bo'ladi. Lekin biz hamma narsani aniq ko'ra olishimiz va tushunishimiz kerak. Aks holda, siz oldinga harakat qila olmaysiz, tiqilib qolasiz, sarosimaga tushasiz va qiyin odam bilan bekorga kurashasiz³.

Qiyin odam tabiatan etuk emas. Bu erda biz "pishmagan" so'zini odatiy ma'noda ishlatmaymiz. Aksariyat odamlar etuklikni insonning ijtimoiy va iqtisodiy me'yorlarga qanday mos kelishiga qarab baholaydilar. Ammo bu etuklik emas. Bu odamning eng yomoni, befarq va shafqatsiz ekanligini ko'rsatishi mumkin. Darhaqiqat, ijtimoiy tuzum odamlarni etuklikdan yiroq xatti-harakatlarga undaydi va ba'zan majburlaydi, deyish mumkin.

Bizning kontekstimizda biz etuklikni faqat o'zi haqida o'ylaydigan odamning xatti-harakati deb hisoblaymiz. Boshqacha aytganda, bular xudbin, o'zini o'ylaydigan, befarq, o'zini boshqalardan ustun deb hisoblaydigan va hokazo.

Infantil xarakterga ega bo'lgan ayol, aslida boshdan kechirganida xafagarchilikni tasvirlay oladi. Boshqa fokuslar qatorida, bunday feministlar qayg'u, ko'z yoshlar, aybdorlik va qo'rquv hissi bilan qurollangan⁴. Bunday ayol nima istayotganini bilmasa, o'zini sarosimaga solib ko'rsatishga qodir. Eng muhimi, u erkakni usiz u hech kim emasligiga va uning yordamisiz yo'q bo'lib ketishiga ishontirishga muvaffaq bo'ladi. Ayolning haqiqiy infantilizmi uning

³ Aliyev A. Pedagogik madaniyat: metod va mahorat qirralari. Xalq ta'limi, 1992 yil 4 son. – 205 b.

⁴ Do'stmuhammedova Sh.A. O'quvchilarni o'quv faoliyatlarini boshqarish psixologiyasi. – Toshkent: 2000. – 354 b.

hayotini betartiblikka olib keladi. U har doim qandaydir hikoyalarga, ekstremal vaziyatlarga tushib qoladi, u erdan qutqarilishi kerak. Uning ko'p do'stlari bor, u [tashqi ko'rinish](#) ayol qiyofasidan uzoqda, u jinsi shimlar, krossovkalar, bolalar yoki multfilm nashrlari bo'lgan turli xil futbolkalarni o'ziga jalb qiladi. U quvnoq, baquvvat va o'zgaruvchan, uning ijtimoiy doirasi asosan yoshidan ancha yoshroq odamlardan iborat⁵.

Erkaklar sarguzashtni yaxshi ko'radilar, chunki u adrenalinni keltirib chiqaradi, shuning uchun ular o'zlarini hech qachon zerikmaydigan go'dak ayolga aylantiradilar.

Bir tadqiqot natijalariga ko'ra, ayollarning 34 foizi erkakning yonida o'zini go'dak tutishi ma'lum bo'ldi, 66 foizi bu ayollar doimo bema'ni qiz qiyofasida yashashini aytishdi.

Infantil xarakterga ega bo'lgan ayol, aslida boshdan kechirganida xafagarchilikni tasvirlay oladi. Boshqa fokuslar qatorida, bunday feministlar qayg'u, ko'z yoshlar, aybdorlik va qo'rquv hissi bilan qurollangan. Bunday ayol nima istayotganini bilmasa, o'zini sarosimaga solib ko'rsatishga qodir. Eng muhimi, u erkakni usiz u hech kim emasligiga va uning yordamisiz yo'q bo'lib ketishiga ishontirishga muvaffaq bo'ladi. U hech qachon o'ziga yoqmagan narsani aytmaydi, u qichqiradi yoki yig'laydi va harakat qiladi, lekin uni jiddiy suhbatga jalb qilish juda qiyin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov.I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. – Toshkent: O'zbekiston, 1995. – 266 b.
2. Karimov.I.A. Yangicha fikrlash va ishlash davr talabi. Asarlar. 5-jild. – Toshkent: O'zbekiston. 1997. – 178 b.
3. Aliyev A. Pedagogik madaniyat: metod va mahorat qirralari. Xalq ta'limi, 1992 yil 4 son. – 205 b.
4. Do'stmuhammedova Sh.A. O'quvchilarni o'quv faoliyatlarini boshqarish psixologiyasi. – Toshkent: 2000. – 354 b.
5. Ibragimov X.I., Sh. Abdullayeva. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent, 2000. – 240 b.

⁵ Ibragimov X.I., Sh. Abdullayeva. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent, 2000. – 240 b.